

№ 3 (14) ЧАСОПИС СОЮЗУ УКРАЇНОК У ПОЛЬЩІ ВАРШАВА ЛИСТОПАД 1997 РОКУ

З Річної наради Світової Федерації Українських Жіночих Організацій в Торонто (зліва направо): Володимира Лучків – І заступниця голови СФУЖО, Оксана Соколик-Бризгун – голова СФУЖО, Наталя Лазуняк – професор з Філадельфії, Анна Кравчук – голова Союзу Українців Америки, Леся Дяківська – голова Об'єднання Українських Жінок Великобританії, Катерина Сіроцька – голова Союзу Українок Польщі, Зоя Нежанківська – голова Українського Жіночого Товариства Швейцарії.

Остан Лапський

Жінкам

Я Вас кохав
Безбожно всі,
Не конче поночі,
Бо кожна вродою
Поетові відповідає.

Вибрати навів
Одну судилося,
Обручём зв'язатись
Та іти,
Іти, іти...

Ви сила нашій хаті,
Супроводьте Україну
До мети!

Варшава, 22 жовтня 1997

Вітаємо Делегаток VII Конгресу СФУЖО

Світова Федерація Українських Жіночих Організацій у своїй структурі має 22 жіночі організації на 4-х континентах, в яких 300 відділів. Членів – біля 30 тисяч у світі. Усі працюють добровільно для добра громади. І хоч українські жінки живуть і діють у різних державах, усіх десятиліттями єднає одне: Україна.

Український жіночий рух уже давно відзначив своє століття. Українська жінка завжди боролася за свої права та за незалежність держави. Колись жіночі права були записані Ярославом Мудрим в «Руській правді». Потім, беручи зброю в руки, жінки разом з чоловіками обстоювали гідність України, народу. Багато жінок заплатило за це гулагами, засланнями, а навіть життям.

У час незалежності 1918-20 рр. українські жіночі організації належали до Міжнародної жіночої ради. Однак після окупації України більшовиками українське жіноцтво викреслили з цієї структури, мовляв, тут мо-

жуть бути приналежні тільки організації народів зі своєю державою. Українки ще болісніше відчули, що є бездержавною нацією.

Українська жінка, опинившись у діаспорі, вже після I світової війни збирала фонди на встановлювання тут нормального суспільного життя. Треба було власними зусиллями будувати школи, церкви, кооперативи, домівки. А все починалося від ліплення вареників... Десь-бо треба було дітям передавати мову, культуру, традиції, віру в Бога, віру в майбутнє України. Саме мати, жіночі організації засновували школи, громадське життя. Вони творили, вчили.

Сьогодні жіночі організації українок у світі можуть пишатися доробком у вихованні наймолодших в дитсадках, рідних школах, а ще тривалим слідом є кілька серйозних жіночих журналів. Органом СФУЖО є кварталник «Українка в світі», Союз українок Америки видає двомісячник «Наше життя».

СФУЖО для дітей та молоді щорічно проводить літературні конкурси на різні теми. Для прикладу, конкурси «Голод в Україні», «Що я знаю про Чорнобиль» привернули увагу чималої кількості юних творців, надіслані праці про чорнобильську трагедію появились окремою книжечкою. Серед лауреатів – учні українських шкіл у Польщі, особливо з Білого Бору.

Діаспора може пишатися музеями народного мистецтва, де зберігається як привезене з собою, так і твори умільців на чужині. Таких музеїв 48 в 9 державах світу. СФУЖО видало довідник музеїв та галерей.

У 1948 році представниці жіночих організацій українок з чотирьох континентів з'їхалися до Філадельфії, щоб заснувати спільну платформу діяльності. Стало нею саме СФУЖО. Вирішено спільними силами голосити у світі правду про поневолену Україну, голодомор, заслання, гулаги, про все те, про що жінки України

Продовження на 5 сторінці

Пресвятая Покровонько – покрий мені

«Покров» – назва ця виводиться від візантійського переказу про св. Андрія, який під час наїзду турків на Константинополь молився перед іконою Пресвятої Богородиці у Влахернському соборі і мав видіння, що Богородиця простягнула свій омофор над християнським народом і, накривши його, вберегла перед невірними. Переказ цей швидко поширився також серед українського населення і утвердився під назвою «Свята Покрови». Богородицю-опікунку народу, себто Покрову, Східна Церква почитає 14 жовтня (1 жовтня старого стилю). Вже в XI столітті будовано по всій Україні церкви і монастирі в честь Покрови, культ її відображує також українська іконографія та пісенні церковні композиції. Переказ про Почаївську Божу Матір, яка «відвертала турецькі кулі» і в цей спосіб спасла монастир від загибелі – це один з варіантів, уже чисто місцевого походження, про Богородицю – Покровительку українського народу.

Народ наш з давніх-давен хліборобський, і цикли його праці в полі визначають традиційно пори року; пори року зумовили також традиційний час для відпочинку та розваг. Ритмові цьому підпорядковувалися ще наші поганські предки і наступні покоління перейняли його разом з деякими віруваннями, адаптуючи їх до нових умов (як ось свято Купала, Русалі та гаївки, колядки тощо). Свято Покрови утвердилось осінньою порою, коли покінчено вже з працями в полі й на городі, зібрано й забезпечено врожай, посіяно озимину; ось тоді надходив час для відпочинку, вечорниць, весілля. Весільний сезон починався зі святом Покрови і кінчався з настанням Пилипів-

ки, себто передріздвяного посту. Богородиця-Покрова почиталася опікункою дівчат, які бажали вийти заміж, звідси в народних приспівках говориться «Пресвятая Покровонько, покрий мені голівоньку», – себто поможи знайти жениха і дійти до весілля, коли дівочу косу ПОКРИЄ очіпок, належний молодиці.

Святу Покрову визнавало своєю захисницею козацтво і на Запорозькій Січі стояла церква її імені. Кожного разу, коли січовикам доводилося міняти місце осідку, найважливіше і найсвятіше, що вони забирали зі собою, – це була ікона Покрови, поруч з запорізькими клейнодами. Свято Покрови вшановував український народ так само врочисто, як Різдво Христове й Великдень; навіть т. зв. Бендерська конституція гетьмана Пилипа Орлика з 1710 року (до речі, перша конституція на європейському континенті) визначила для зборів старшинської ради козацтва день Святої Покрови на рівні з Різдвом та Великоднем.

Мотив Богородиці-Покровительки й Захисниці народів був неоднократно використовуваний в літературі. Згадаю лише роман українського письменника Романа Іваничука «Мальви» (вид. «Радянський письменник», Київ 1969), який був вилучений радянською цензурою з обігу саме через сцену, що символізує незнищимий вплив Покрови-Марії на долю народів. Автор «Мальв» спирається, в основному, на історичні події, що розвивалися на султанському і ханському дворах напередодні повстання Богдана Хмельницького, в силу обставин згадує лише про балканські поневолені народи.

Ось високий рангом ісламський свя-

щенослужитель Регель, довірений самого султана, вступив на вечірню молитву в мечеть Аїя-Софія, що, як відомо, перебудована з величавого грецького собору св. Софії після падіння Візантійської імперії і загарбання Константинополя турками в 1453 році. Регель стривожений вістками, що підкорені гяури-християни – греки, болгари, серби – підносять голови і бунтуються проти турецького панування. Він гортає святу книгу Коран, шукаючи в ній відповіді на питання, як зберегти могутність Османської імперії, «адже іншої мудрості, крім Магометового пророцтва, немає...» І раптом – цитую з книжки (с. 170):

Регель стрепенувся: крізь золоту літер (версетів Корану, намальованих на стіні храму) проступив силует Христової Матері, замальований ще за часів Магомета Завойовника. Вражений, подався тілом уперед, і видіння зникло, наче появилася тільки для того, щоб нагадати мертву Візантію і ще живу Грецію. Чи, може це привиділося? Ні, ступив крок назад, і знову Мати Божя проступила своїм скорбним обличчям крізь фарби та емалі і нагадала вже тепер про бунтівничу Болгарію, Сербію, всю гяурську Румелію, за яку вона просить свого Бога навіть тут, у мусульманській святині.

– *Шезні! – прошепотів Регель і видіння зникло. «Дотепер не вбиті її ікона, не живе мальовило на стіні, то хіба зуміли ми вбити її в серцях народів? – думає він. – Ні, вони живуть, бачать цей силует Марії щодня на стінах усіх мечетей Румелії, і Вона благословить їх, вселяє непокору...».* Регель взяв Коран і гарячково почав гортати, шукаючи сури, яка підказала б, як боротися з Марією, яку не вдалося вбити дотепер.

Так, Марії-Покрови не вдалося вбити жодному загарбникові, про що засвідчує незнищима віра в її захист, надія і любов до Неї, збережена в серцях українців, де б вони не були і в яких складних і несприятливих умовах не перебували б.

У зв'язку з вищесказаним приходять на думку ще один фрагмент з книжки, на цей раз польського письменника Єжи Кшиштопя «Верблюд у степу» («Wielbłąd na stepie», вид. Czytelnik 1978). В 1941-42 роках автор 12-літнім хлопцем опинився з матір'ю на вигнанні в Казахстані, отже в цьому романі елементи суто літературні переплелися з автобіографічними. Вихідці з Польщі змушені співіснувати в таких самих важких умовах з виселенцями з України та з місцевими казахами, причому в цьому недобровільному ударі світів і світоглядів яскраво виступають різниці в культурі й традиції представників різних народів. Велике враження робить на читача опис пожежі степу й реакції різних груп поселенців, яким однаковою мірою грозить смертельна небезпека перед лицем розшалілої стихії.

Семен Возняк

Не плач, моя бездольна рідна Мати,
Лиш на Хресті за діточок молись.
Ми будем теж у Господа благати,
Щоб ти була щаслива, як колись.

Були у нас ліси, поля і ріки,
Церковці, школи і свої хати
Й свої традиції... Хіба навіки
Відняли це усе від нас кати?

Усе тече й міняється на світі,
Незмінна лиш Молитва і Любов
До Краю Отчого... Тож вірю знов

Моїй Вітчизні бути й молодіти,
Як за Владимира, у княжий вік,
Під синьо-жовтим прапором повік!

Автор – переселенець з с. Більцарева на Лемківщині, живе в м. Буриштин на Україні. За професією – лікар.

голівоньку...

Степ загорівся по другому боці річки. Невідомо від чого зайнявся вогонь. Але полум'я зі страхітливою швидкістю займало все нові й нові площі висохлої трави. Від пожежі першими почали втікати птахи: надлітали хмарами, ставало голосно від тріпотіння їхніх крил, прямували якнайдалі від задущливого диму, який суцільним стовпом піднімався в небо. Услід за ними мчали ватаги степових вовків, долаючи вплав річку і не звертаючи ніякої уваги на переляканих людей, що розгублено товпилися на березі – по-мчали кудись далі з підібганими хвостами. Надбігло стадо овець і баранів, розпачливо бекаючи, збиваючись до купи на березі і, топчучи себе взаємно, не відразу наважилися скочити в воду. Поганяли їх чабани, смертельний жаж був в очах їхніх; хай береже нас Аллах! Затуркотіли вози, повні заплаканих дітей і казашок, що рятували своє скромне майно, тікав увесь аул, згорнувши юрти з верблужих шкір, за возами бігли собаки з висолопленими язиками, важко дихаючи. Степ горить, вже всюди повно вогню, де шукати порятунку?

Мужчини з польського поселення вхопили за відра, черпали з річки воду, заливали нею узбережжя по цьому боці, але це була даремна праця – пересохла трава залишалася надалі такою ж сухою, якою і була перед тим. А пожежа наближалася грізна, потужна, її гарячий подих дотикав уже облич зібраних, що стояли на березі, як зачаровані небаченим досі видовищем, вішувала певну смерть в страшних муках. І в той момент, коли люди врешті заворушилися, огорнув їх переполюх і почали безладно втікати, невідомо куди – напроти стихії вийшла група українців. Попереду огрядна молодиця несла ікону Покрови: піднявши її вгору, креслила нею високо знаки хреста, ще і ще, наче розвішуючи в повітрі невидимі сіті, в які повинен був попасти червоний півень і тут же віддати свій зловорожий дух. До неба полинуло пісенне благання: «Святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний, помилуй нас». Гурт українців упав на коліна, складав поклони до землі, бився в груди: «Господи помилуй, пресвята Богородице, захисти нас». Настрій уділився й іншим, польки також впали на коліна і вторили «Від повітря, голоду, вогню й війни вбережи нас, Пане»... Сцена ця продовжувалася, аж поки присутні не опритомніли і тоді спостерегли, що вітер ушух, полум'я замирає. Степ поволі догасав. Вогонь затримався на річці, молитва відібрала йому силу, щоб перекинутися на другий берег. Схвильовано, ще погомонівши, люди розійшлися. Завтра вранці треба стати до чергового працьовитого дня.

Ірина Богун

Триєдина любов

Молюсь на Тебе... Молюсь на Тебе, Мати Божа, молюсь на Тебе, Мамо з Дитятком на руках, молюсь на Тебе, Земле Рідна...

Ця триєдина молитва, ця триєдина любов – лейтмотив усієї збірки Петра Гоця «Молюсь на Тебе». Але з чого все почалося? – запитує поет і відповідає: – З рідної хати, з рідного слова, з рідної пісні, з рідної стежини.

Саме ота біла хата, «що як лебідь біліє в млі», саме ота пісня, «що з коліски зачин веде», саме оте слово, «що у спадок лишив дуліб» – першооснова поетового початку. Саме ота вузька торговиська стежина вивела його у широкий світ, саме вона так часто повертає його у рідне село, до батьківських могил.

Поетові болить душа і за таким огроном, як Батьківщина, і за таким маленьким шматочком землі, як рідний Гоцівський куток. Він переймається невідомими втратами Берестечка і геноцидною трагедією Холмщини. Його веде й осяває завжди і повсюди незгасна любов до батька і матері, щемлива пам'ять першого кохання, гірка сльоза згуб на житейській дорозі.

Поет живе рідним краєм, де б він не був. У його творах – Волинь дихає кожним рядком, кожним словом.

За творами Петра Гоця можна засобами художнього слова вивчати історію рідного краю. Недаремно його попередні книги «Євшан пробудження», «Дорога до Лесі», «Тисячоліття», упорядкована ним брошура «Волинь: віра, духовність, культура» так швидко зникли з полиць книгарень і лягли на бібліотечні стелажі та учнівські парти.

Хочеться вірити, що й нова поетова книга приверне увагу читача і стане ще однією маленькою енциклопедією Волині, ще одним виявом його щедрого серця, його поетичного світобачення.

Віктор Вербич

Петро Гоць

Ріка дитинства

Нині й Леонідові Багновим з сім'єю

Течи, маленька річечко, течі
Із озера мого дитинства!..
Течи невпинно, вдень і уночі,
Лети на крилах мрій і побратимства.
Бо я і досі ще тебе люблю,
Струмочку з Окуницької долини!
Й любові тої вік не розгублю,
Які б мене не вабили даліни...
Бо я і досі ще в твій світ лечу
На осоку, на ситняки, латаття,
І знов, неначе в юності, тремчу,
І знов душі розпалюю багаття...
Бо ти така пречиста, як сльоза,
Як очі, що осіяні з кохання.
В мені ти незнищенна, як лоза,
Як пуп'янків весняне набухання...
Течи, маленька, крізь прогрес течі!
Нехай тобі ввік не буде скону!
І, як мене, іще когось навчи
Не збити на воді своїй оскому!

А що потрібно ще для життя?

Я чую серця твого биття,
Я бачу очі твої ясні...
А що потрібно ще для життя?
Нічого. Правда ж – ні?
Та прийде вечір –
І серце – в стук,
І сльози – в очі,
І в груди – щем...
І хочу я тепла твоїх рук,
І жару губ твоїх хочу – ще...
І вся ти, ласка, в моїх руках...
О, серце ніжне моє, тремти?
В естві моєму, в усіх частках –
І мука, й горе, і радість ти...
А ніч розтане в новому дні –
Знов чую серця твого биття...
І так, до болю, радо мені!..
А що потрібно ще для життя?

Із збірки «Молюсь на Тебе»

Олена Теліга — близька нам усім

Талановита українська поетеса та громадська діячка народилася 21 липня 1906 року в Іллінську Московської губернії в сім'ї інженера Івана Шовгенова. Дитячі роки провела в Петербурзі, куди родина переїхала в 1911 році, та в Києві, де з 1916 р. батько працював в уряді молодій Українській державі, поєднуючи державну службу з викладанням в Київському політехнічному інституті.

З 1922 року Олена на еміграції. Спочатку в польському місті Тарнові, куди восени 1920 року емігрував батько разом з урядом Української Народної Республіки, а з липня 1922 — в чеському місті Подебрадах, де батько зайняв посаду ректора Української господарської академії. Тут вона навчалася на матуральних курсах, а з 1923 по 1927 рік — в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі. 1 серпня 1926 року вийшла заміж за студента Української господарської академії Михайла Телігу.

У Празі і Подебрадах, перебуваючи в оточенні українських емігрантів — учасників національно-визвольної боротьби 1917-1920 рр., Олена Теліга усвідомила себе українкою, тут же проявився її поетичний талант. Свої вірші з 1928 року вона друкувала переважно в редактованому Д. Донцовим журналі «Літературно-науковий вістник» (з 1933 р. «Вістник»), що виходив у Львові.

1929 року, одержавши диплом інженера, Михайло Теліга з родиною в пошуках роботи вирушає до Варшави, куди ще раніше переїхав батько Олени. А Європа в той час переживала економічну кризу, за постійну роботу було важко, доводилося погоджуватися на випадкову, інколи й некваліфіковану працю жінок, яка мала незакінчену вищу освіту, володіла шістьма мовами.

Та й в нелегких умовах емігрантського життя Олена Теліга не втрачала оптимізму, брала активну участь у громадському житті, виступала з рефератами і власними поезіями на різних святкуваннях, дискусіях, академіях, продовжувала друкувати свої вірші та публіцистичні статті. Помітний слід у її поетичній творчості залишили літні місяці 1931-33 років, проведені в польському селі Желязній Косцельній, де чоловік працював землеміром.

Поетичну творчість і публіцистику Олени Теліги пронизують ідеї

висоти людського духу, прагнення до героїчного подвигу в ім'я Вітчизни, мрія повернутися на рідну землю «і злитись знову зі своїм народом», готовність віддати життя заради досягнення ідеалу. Вона молилася, щоб як найбільший дар Бог послав «гарячу смерть — не зимне умирання», передбачила свій трагічний кінець на вершині життєвого подвигу:

*Коли ж зійду на каменистий верх
Крізь темні води й полум'яні межі —
Нехай життя хитнеться й відпливе,
Мов корабель у заграві пожежі.*

У 1939 році Олена Теліга залишила окуповану німцями Варшаву й переїхала до Кракова. В цей час вона остаточно пов'язує своє життя з Організацією Українських Націоналістів (ОУН), активно включається в роботу Культурної референтури, керованої О. Ольжичем.

У складі однієї з похідних груп ОУН Олена Теліга в липні 1941 р. вирушила до Львова, а 22 жовтня прибула до Києва. Тут вона очолила Спільку українських письменників, редагувала літературно-мистецький альманах «Літаври», який виходив як додаток до газети «Українське слово», увійшла до складу Української Національної Ради, яка мала намір перебрати на себе цивільну владу на окупованій німцями території України і стати конституантою самостійної Української держави.

Активність ОУН в Києві, її самостійницькі домагання викликали репресії з боку німецької окупаційної влади, почалися арешти. У двадцятих числах лютого 1942 р. Оле-

ну Телігу разом з чоловіком Михайлом та іншими націоналістами було розстріляно в Бабиному Яру.

Олена Теліга мріяла про самостійну Українську державу, за неї віддала своє життя. Нині незалежна Україна вшановує пам'ять своєї героїчної доньки.

Надія Миронець

Від редакції:

Пам'ять національної героїні перш за все вшановує жіноцтво України. Кілька років тому покликано Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги, а влітку цього року з нагоди 90-річчя від дня народження Олени відкрито музей поетеси та громадської діячки. Знайшов він гостинний куточок у Київській середній школі № 97, що знаходиться близько Бабиного Яру. Музеєм завідує п. Катерина Криворучко — літературознавець, дослідник життя і творчості Олени Теліги. Особливо останнім часом п. Катерина намагалася віднайти «польські» сліди Олени. У цьому сприяв їй Союз українок у Польщі. Разом відвідали навіть дім на Мазовші (Желязна Косцельна), де свого часу проживала Олена. Живуть ще господарі хати, в яких саме мешкала родина Теліг. Усі поринули в теплі спогади про Олену, її захоплення природою, господарством, сімейним життям господарів. Усе це знайшло віддзеркалення в її поезії.

Матеріал Н. Миронець про Олену Телігу ми отримали від культурного аташе Амбасаді України в Польщі п. Світлани Грибової, за що вельми дякуємо. (нк)

Євген Товстуха

● ● ●

Приношу визнання своє
Тобі, народе мій чоластий!
Приношу все своє життя
Твоїй непересічній правді.
Приношу всю свою жагу
Тобі, кохання серпанкове.
Приношу відданість свою
Батькам і пращурам невтомним...
Не присягну, що я люблю,
Тебе, соняшникова земле,
Бо мізерія слів —
Поблідлий трафарет...
Тобі я віддаю,
Моя Вітчизно,
Зерно любові
Стигле і добірне...
І віддаю не словом, не півсловом,
А духом праведним
І серцем лагідним,
І працею до скону днів моїх.

«Українка в світі» святкує 35-ліття

«Українка в світі» – це кварталник Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), який видається, щоб підтримувати зв'язок зі складовими організаціями і їх членками, а також інформувати про дії та проблеми Федерації. В жовтні ц.р. проходив 7-й Конгрес СФУЖО, і до цього Конгресу появилось 138 число кварталника «Українка в світі», якому виповнилося 35

років. Довголітньою редакторкою журналу є Ярослав Зорич у співпраці з редакційною колегією.

Раз у році виходить англomовне число журналу, головню для пропаганди праці СФУЖО серед англomовного суспільства: для ООН, ЮНІСЕФ, міжнародних конференцій тощо. Редакторкою «Ukrainian Woman in the World» є Ганна Мазуренко і редакційна колегія. Цьогорічне число журналу – 24-те.

У журналі можна довідатися про діяльність складових органі-

зацій СФУЖО – про їхні успіхи, проекти, плани на майбутнє. Тут звітує голова про свої зустрічі з українськими жінками по цілому світі. Невід'ємною частиною журналу є звітування Дори Рак про найновіші події в комісіях ООН і прилучення їх до українського жіночого руху. З нього можна довідатися про розвиток українських жіночих організацій в Україні.

«Українка в світі» інформує про нові видання СФУЖО і проголошує літературні конкурси, які відбуваються щороку, щоб заохочувати жінок і молодь до письменницької творчості. Фундаторкою літературних конкурсів є д-р Маруся Бек, колишній посадник міста Детройт, членкиня США і почесна членкиня СФУЖО. В журналі проголошуються: тема конкурсу, вікові групи, для яких він призначений, реченець, члени журі. Деякі нагороджені твори появляються в журналі.

В 1993 р. був проголошений 24-й

Літературний конкурс ім. М. Бек на тему: «Голод в Україні 1932-33 моїми очима». В конкурсі взяло участь 93 молодих людей з Канади, Америки, Польщі й перший раз – з України. Нагороджені твори були такі добрі, що, за рекомендацією журі, видано їх книжкою «Говорить четверте покоління».

На початку 1996 р., в десяти роковини Чорнобильської трагедії, СФУЖО проголосило 25-й Літературний конкурс ім. М. Бек для дітей і молоді на тему «Що я знаю про Чорнобиль». На цей конкурс надіслано 241 працю з діаспори й України. Члени журі були глибоко вражені переживанням дітей, і за їх рекомендацією також видається книжечка найкращих творів.

«Українка в світі» виходить тиражем 1000 примірників. Велике число з них СФУЖО висилає в Україну, дипломатам та до країн, де немає фінансової можливості передплачувати журнал. Квартальник також одержують ті амбасадори України, яких мали змогу відвідати члени Екзекутиви СФУЖО – Китай, Польща, Аргентина, Бразилія, Швейцарія тощо.

Отже, 7-й Конгрес СФУЖО – це подвійний ювілей: святкування 50-ліття Федерації і 35-ліття її кварталника «Українка в світі».

Віра Маланчій,
пресова референтка
7-го Конгресу СФУЖО

Вітаємо Делегаток VII Конгресу СФУЖО

Продовження з 1 сторінки

не могли у себе, а тим більше у світі говорити. Як виявляється, на засновницьких зборах СФУЖО довкола стола сиділо десять представниць десяти жіночих організацій діаспори і стояло порожнє крісло для представниці України.

Шойно на VI Конгресі СФУЖО в 1992 р. жіноча діаспора дочекалася гостей з України. Це були представниці першої в Україні відродженої організації – Союзу українок України.

Складові організації СФУЖО найчастіше належать до Національних жіночих рад у своїх державах, в Америці також до Генеральної федерації жіночих клубів. Сьогодні СФУЖО має при ООН статус Публічної інформації (DPI) – першого ступеня та вищий статус – Екосок.

У травні ц.р. СФУЖО прийнято до ЮНІСЕФ, де стане консультан-

том-дорадником у допомозі дітям України.

Українка не домагається прав для себе, бо вірить, що незалежна Україна приверне лицарськість українського чоловіки супроти жінки, вона переконана, що у вільній Україні всі ми спільно, жінки діаспори і України, відчуємо гідність українки так, як колись давно її відчувала королева Франції Анна Ярославна, підписуючи державні документи Франції кирилицею і латинкою тоді, коли французькі васали ставили замість підпису хрестик.

Тож спільно працюймо для добра молоді держави, бо тільки привернувши їй глибоку мораль наших предків, жінка стане в державі на своєму місці, – закликала пані Оксана Соколик-Бризгун під час виступу на пленарному засіданні II Всесвітнього форуму українців у Києві 21 серпня ц.р.

*Ще видиться далекий край чужий
і в ньому жінка, здумана зигзиця,
щепоче спрагло: Боже, най святиться
О, най святиться край далекий мій...*

Оксана Попович

На знімку: п. Оксана Соколик-Бризгун – голова СФУЖО – в бюро організації.

Історія вишитої

Уліта в новій блузці. Дубенщина, серпень 1941.

Надія Галковська

■ ■ ■
«Пані Осене», —
Стиха
Шепоче вільха.
«Пані Осене», —
Блимають хати
Підсліпуваті,
В туманному мороці
Дихають.
Де ж той мій Храм?
Не знайду
В листопадовій віхолі.
«Пані Осене...» —
Хилиться віть,
А вуста мої ще
Рожевіють.
Та гіркою калиною
Спіють.
Не зірвіть, не стопчіть,
Хай дозрію.
Вповільненим кроком
Все блукаю у луках,
Минаю
Криниці
Потасмно-глибокі,
Не зважаю
На гуки і крики
Журавлів
В непотьмареній
Просині.
«Пані Осене», —
У напівсні
Важко зводити
Вгору повіки.
Ненароком спинилась
Над прірвою,
І в мені
Відчинились
Оті два світи,
Два безмежні оті,
Синьоокі.
«Пані Осене,
Не оступись...»

На фресках Софійського собору в Києві, заснованого в 1037 році, збереглися жіночі і чоловічі фігури з вишивками на рукавах блузок і сорочок. Це доказ, що вишиванка була популярною на Україні ще за Київської Русі. З віками популярність зростала, в малюнках сільського пейзажу вишиванка стала типовою прикметою українського села. У XX столітті набрала вона ще й політичного забарвлення; коли в неділю церква чи вулиця стали чимраз більше рясніти вишитими блузками й сорочками, в селі починала гостювати польська поліція, звербована запахом українського націоналізму. В дійсності це була просто національна свідомість, але для окупанта вона видавалася страшним націоналізмом.

Час настав грізний, події одна випереджала другу. З Польщею пропала поліція, її функції перейняло НКВД. У червні 1941 року приїхали на зміну німці. Тікаючи з Дубна, НКВД замордувало в тюрмі 260 в'язнів. Селами пішла вістка, що на Шибенній горі хлопці насипали в честь побитих могили, а на Спаса, після панакхиди у Спасівській церкві Дубна, піде на могилу велелюдна процесія.

Дівчата з нашого Підлужжя вирішили йти в поході організовано, в новеньких вишитих блузках. Вхопилися за голки, та пора не сприяла — жнива, робота, в полі нам сонце заходило, вдома корови чекали, квичали свині. Вже добре смеркало, як бігла я до Гані Данилової, щоб сісти разом біля нафтової лампи номер п'ять, дати волю пальцям і застановлятися: а як не встигнемо?

Встигли! І то тільки ми дві з цього села. Яка ж то радість була йти на Спаса у барвному поході з прапорами, іконами, хоругвами і відчуттям, що й ти не гірша від інших! Був то перший такий похід у нашому житті, якому щойно кільканадцять кінчалось.

Небагато я в тій блузці находилася, бо в 1946 році вернувся зі скитальщини Микола, повинчалися ми й поїхали в Польщу. Блузка осталася. «Куди ти в ній підеш? — казав Тато. — Дасть Бог, ті чорти виберуться, то вернешся, вберешся».

В 1955 році ми приїхали, але

тільки в гості, бо «чорти» ще не вибрались. У глиняній хатині біда з кожного куточка виглядала. Мама згорбатіла, тато хворий, сестра ледве ходить. Півсироти з ними: Настин Ігор — 12 літ, Семенів Женя — 11. Та ще наші: Ірка — п'ятий рік, Ганя — біля двох, Левкові чотири місяці.

— Їсти!

Вийняла я зі скрині блузку.

— Продай, Настуню, купи щось... На мене вже мала.

— Здуріла! Витримаєш, он дочки ростуть.

Мабуть, у слушну хвилину сказала, поїхала блузка в Польщу. В березні 1956 року, коли УСКТ на світ благословилося, вийшла в ній Ірка з віршем Тараса на сцену першої по війні Шевченківської академії у Варшаві. З початком шістдесятих вітала Ганя в тій блузці гостя над Віслою — Максима Рильського. А в сімдесяті, як вернулася вона з Києва з дипломом бандуристки, то завдяки маминій блузці могла відразу й на сцену вийти. А щоб Левко — бандурист-самоук міг сестрі допомогти, мені довелося ще і йому сорочку вишити.

Збігали літа. Підросла в Гані Роксолянка, почала грати на скрипці. Блузка за той час підтопталася, то я вишила Гані нову тим самим узором, трохи тільки нитки змінила, а Ганя мою перешила на Роксоляну.

У 1987 році Роксоляна виступила на сцені українського осередку «Верховина» в Америці. Оплески були наравду бурхливі, а чи шестилітній скрипаччів, чи бабусиній блузці — невідомо.

На святкування Тисячоліття хрещення України запросила наших дітей з концертом українська громада міста Мальме, що у Швеції. То й поїхали: Ганя з бандурою, Роксоляна зі скрипкою, тітка Оксана (сестра Ігоря, тітка Роксоляни) — акомпанювати.

Вийшло те дитиня, заграло. Маленьке, кругленьке, рукави широченні, усмішка з багатющої вишивки пробивається. В залі наче потеплішало; у шведському кліматі рожі не часто розцвітають.

— Роксоляно, а віршика чи пісеньки ти не знаєш? — почулося із залу, як усцухли овації.

блужки

Скрипачка подряпалася за вушком.

Мово рідна, слово рідне,
хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
але камінь має...

У червні 1994 року зібралися над Сяном перемишляни на свій перший світовий з'їзд. Увечері зішлись на концерт. Театральний зал Народного дому великий, але гості його заповнили щертю. І ось перед чорною завісою з'явилося дівчиня у вишиванці – Христя в Роксолянській блузці. Ще й з запаскою, невідомо де підхопленою. Звернена обличчям до публіки, вона поверталася вліво, вправо, щоб люди красу доглянули. Зал мовчав, то дівчинка побігла східцями вгору, облетіла кругом і знову стала перед сценою, розтягаючи на боки блузку й запаску, мов на показі моди. Бігала раз, другий, аж бабуня посадила – завіса йшла вгору.

Так одна блужка в'яже в нашому роді третє покоління. Чи то кінець історії – невідомо. 22 вересня Роксоляни виповнилося 16 літ. Блужка ще є...

Уліта Сивіцька,
Варшава

Надія Галковська

Діброво зелена, озовись до мене

Задубіла,
задерев'яніла
Наша Воля
в Чотирьох Віках.
Не сурмила,
тільки зеленіла
Наша Доля
в Чотирьох Дубах.

Ой, дуб-дуба, дуба,
Україна моя люба!
Як брехали на тебе,
Колихали під небом,
Під чужинним-вторинним
Тобі треба творили,
Наче зілля варили...

Я ж від того зілля
Та й не очманію,
Порохом Трипілля
Опаду на вії.
Літерою «Слова»
Засвічусь у келії.
Підведуся знову
Паростком між скелями.

...П'ю насагу із криниці
вікової...

Українські музеї в світі

Світова Федерація Українських Жіночих Організацій видала в минулому році в Торонто унікальну книжечку-путівник під заголовком «Українські музеї. Галереї. Збірки в західній діаспорі». Матеріали до нього збирала референт народного мистецтва цієї організації Ірина Руснак. Обкладинку оформила мисткиня Зоя Нижанківська-Лісовська. Тексти в довіднику подано українською та англійською мовами, що дає змогу користуватися книжечкою не лише українцям, а й чужинцям, які зацікавлені українською історією, культурою.

Відомості про українські музеї погруповано за державами: Австралія, Австрія, Бразилія, Канада, Англія, Франція, Польща, Словаччина, США. В довіднику подається інформація про такі відомі українські музеї, як Музей українського мистецтва при Соборі Петра і Павла в австралійському місті Мельбурні, котрий налічує понад три тисячі експонатів, Етнографічний музей в австрійському місті Кіттзее, в якому є більше тисячі експонатів, Музей тисячоліття – пам'ятник Тараса Шевченка в Бразилії, Український музей Канади в Саскатуні, заснований 1941 року, Музей Ліги Українських Католицьких Жінок в Едмонтоні, Музей отців Василіан у Канаді, Музей Шевченка в Торонто, Музей під відкритим небом «Село спадщини української культури» біля Едмонтону, Музей української визвольної боротьби імені Степана Бандери в Англії, Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі, Музей імені Богдана Нестора Лепкого в Польщі, Державний музей українсько-руської культури в словацькому місті Свиднику, Український національний музей в США, Український лемківський музей в США, Музей Союзу Українок Америки... В довіднику подано телефони музеїв, час роботи. Видання, на мою думку, заслуговує найвищої оцінки і вже знайшло своїх прихильників в Україні та інших країнах світу.

Дмитро Пожоджук

Роксолянка з мамою. Нью-Йорк, 1987 р.

З життя українців в Австралії

Переглянувши кореспонденцію з українських пресових видання з Австралії за останніх пару місяців, пропоную читачам «Криниці» коротку подорож в цю далеку країну.

Якщо треба було б охарактеризувати українця – то, мабуть, треба сказати, що це народ співучий, поетичний, працьовитий, народ, який умів здобувати славу, але і втрачав її, народ вільнолюбний, але і довго гноблений.

Мабуть, мало таких місць на землі, де б не було українців. Можна сказати, що ми народ мандрівників. В далекій Австралії живе понад 40 тисяч українців. Переважно розсіяні вони по цілій країні – величезних австралійських просторах. Всіх їх єднає любов до України, українського слова, пісні, історії. Дбають і плекають вони все, що українське.

Уже багато років літературно-мистецький клуб імені Василя Симоненка в Мельбурні проводить конкурси молодіжної творчості, в яких приймають участь різні вікові групи: перша – діти віком 9-12 років, друга – 13-16 і третя – 17-20.

В цьому році у літературному конкурсі першу премію за свій твір «Легенда про крихітку-царівну» отримав 17-річний Пилип Ботте з Нобл Парку, а Надійка Стефин, 11-річна учениця (теж з Нобл Парку) – першу премію в конкурсній групі (9-12 років) за оповідання «Найкраща річ у світі». У зверненні журі 18 конкур-

су є слова: «Висловлюємо щире подяку всім учасникам конкурсу, вчителям, які заохочували та виховували цих учнів, батьків, що допилювали мову своїх дітей» (з газети «Освіта» за 20-27 липня 1997 р.). Тільки спільна праця вчителів, батьків і дітей дає добрі результати. «Нобл Парк, що неподалік Мельбурна, останніми роками став центром українського шкільництва в країні. Тут на протязі 43 років активно працює Рідна школа ім. Лесі Українки. Її колектив давно став своєрідним «Духовним українським міністерством». Навколо нього гуртуються школи, які носять імена: митрополита А. Шептицького, Т. Шевченка, І. Франка, св. Андрія, кн. Ольги, Маркіяна Шашкевича, Лесі Українки».

У статті «Нобл Парк – український острівцець в Австралії» (з газети «Освіта» 20-27 серпня 1997 р.) я прочитала про «Модель українського вчителя». Це своєрідний Український педагогічний кодекс – 30 настанов-порад, яких повинен суворо дотримуватися педагог. Пропоную кілька з них. Може варто було б придивитися до наших австралійських колег у цій справі?..

1. Добре вивчити справжню історію українського народу, щоб дізнатися про наші успіхи і помилки та на них будувати здорове майбутнє.

3. Дбати про здоров'я, щоб

якнайдовше жити та бути корисним для рідного народу й для себе особисто.

4. Дбати про добро всього українського народу, незважаючи на те, де живуть українці.

8. Подбати про те, щоб українська дитина знала свою рідну мову ще до того, як почне вчити інші мови.

13. Щоденно дбати про здоров'я української дитини, рішуче боротися проти вживання наркотиків, тютюну, алкоголю.

16. Виховувати молодь у пошані до інших народів, не принижуючи себе до рівня раба.

19. Дбати про німецьких вчителів та їх родини.

21. Дбати про родину – твердиню нації й держави.

26. Виховувати у молоді почуття приналежності до великої української нації.

27. Бути толерантним до іншого українця, поважати його переконання та погляди, єднатися!

Останній, XIII з'їзд вчителів Рідних шкіл Австралії відбувся в цьому році в Нобл Парку. З'їхалися делегати з Мельбурна, Аделаїди, Петру, Джілонгу та інших кінців Австралії.

Українців в Австралії хвилюють не тільки власні проблеми, живуть вони також проблемами і радостями України. Щороку врочисто відзначають Свято незалежності України та День конституції.

Чимало українців з Польщі живе тепер в Австралії, і тому так широко відзначено 50-ліття акції «Вісла» – трагедії українського народу. В своєму листі п. Софія Опар розповідає, що 27 липня в Українському Народному Домі в Ессендоні відбулась академія, присвячена цій сумній даті. Академію відкрив заступник голови управи УГВ п. Андрій Глуханіч, а вчителька Української школи ім. Лесі Українки з Нобл Парку Оріся Стефин виступила з доповіддю. Молодь декламувала поезію, співала пісні. Зі своїми власними спогадами про пережите під час акції «Вісла» виступили пані Софія Опар родом з села Ванькова Ліського повіту, і пані Володимира Кузик – родом зі села Володжда, що над Сяном. «Спомини про акцію „Вісла“» на слова Михайлини Павлюк, літературно-музичну композицію «Елегія» М. Лисенка виконали Валентин Мельниченко і Оксана Менцінська-Мельниченко. Поезію «О, Лемківщино!» Семена Шевчука рецитувала Надійка Стефин. Сумівський жіночий хор «Черемош» виконав дві

XVII Крайовий з'їзд Союзу українок Австралії. Гостем була голова СФУЖО Оксана Соколик-Бризгун (сидить посередині). Зліва: Б. Коваленко (голова), справа: Т. Сліпецька (секретарка) і М. Персик (членкиня). Стоять (зліва): Н. Павлишин, М. Ройтаровський, В. Кузик, М. Дорник, О. Деник, А. Волошин, С. Опар, М. Сліпецький та І. Денис.

пісні: «Ой у полі могила» і «За тебе, Україно». На закінчення голова СУ-ОА пан Стефан Романів зачитав звернення, яке вислано до Польського консульства в Австралії і до уряду Польщі. Під час академії діяла фотовиставка, присвячена акції «Вісла», підготовлена Орисею Стефин. В залі було присутніх понад 300 осіб. (З газети «Церква і життя» № 33 від 4-10 серпня 1997 р.).

3 листа п. Софії Опар з м. Данденонг – передмістя Мельбурна: «Наше місто досить велике. Є міська рада, суд, поліція, багато церков, мечеть албанців (їх в нашій околиці багато). Живуть тут також греки, в'єтнамці, араби, китайці, голландці, філіппінці, італійці, вірмени, іспанці, серби, жиди, поляки (їх дуже багато, але своєї церкви не мають, а винаймають у австралійців) та багато інших націй. Вони мають свої Народні доми та школи, доми для пристарілих, осередки, ресторани, багато дрібних крамниць. Є величезна крамниця, так званий „Базар“, де продають все, особливо багато горюдини, ярини (свіжа цілий рік). В нас зараз холодно, то з інших регіонів Австралії привозять те, чого в нас нема. Жито росте тільки у Тасманії, бо там холодніше. Є теж базар, де два рази на тиждень продають корів, коней, баранів, свиней і безліч різного роду курей, качок, гусей. Є в нас понад 100 малих кав'яренок. Цього року в Мельбурні відкрили казино. Прекрасна велика споруда. Приїжджає багато туристів з Китаю та Гонконгу. Ми цим не цікавимося. Є у нас також кінні і псячі перегони, автороллі. Завжди десь щось діється.

Сьогодні, 24 липня, гарна погода, на термометрі 14 градусів вище нуля, а вночі приморозки, в горах випав сніг. Спілка української молоді організовує Родинний день, 17 серпня виїзд автобусом на сніг. Мені нещаво, але багато людей їде».

Опрацювала **Марія Паньків**

Євген Товстуха

● ● ●

Прилетіла осінь жовтобарвна
На тужливих крилах журавлиних,
Шатра нап'яла на луках
З павутиння бабиного літа.
Стало сумно, зимно, темно
Від набридлих згуків гайвороння.
Зникла радість на вустах квіток.
І джмелі припинили та голодні
У морозному нектарі захолили
На блакитно-жовтих айстрах.

Таємниці кухні Ольги Франко

Постать Івана Франка знайома усім нам ще з дитинства. Твори великого Каменяря, починаючи від «Грицевої шкільної науки», через ніжну лірику і «Захара Беркута», кінчаючи повістю «Борислав сміється», кожному закарбувались у пам'яті.

Але далеко не всім відомо, що у великій родині Франків був ще хтось, чия невелика книжка наприкінці 20-х років нашого століття підбила серця українського жіноцтва. Мова йде про Ольгу Франко, невістку славного поета, дружину його сина Петра та про її книжку «І-ша українська загально-практична кухня».

«Велике диво, – подумає читач. – Це одна збірка кулінарних приписів». Дійсно, у наші часи, при загальному доступі інформації, написати і видрукувати щось подібне зовсім неважко. Однак пригадаймо, що «Практична кухня» побачила світ у 1929 р., і авторка її віднеслась до свого «дитища» дуже й дуже серйозно. Ольгу Франко ми сьогодні назвали б жіночкою визволеною. Прогресивно настроєна, освічена, зуміла використати наукові досягнення у своєму збірнику.

А було це так. У 1920 р. Ольга Франко приїжджає до Відня, де після воєнного поранення лікується її чоловік, і там записується на дворічні курси при Вищій школі сільського господарства (відділ кулінарії). Можливо, саме там і народжується ідея зібрати і систематизувати рецепти страв української кухні. Чоловік гаряче підтримував починання своєї дружини, і молода жінка взялась за роботу. Зауважмо, що діялося це у часи, коли жінки загалом ще не досить активно проявляли себе в суспільному житті, адже їх роль, в основному, зводилась до домашніх занять та виховання дітей. Так що невістка Івана Франка могла у значній мірі послужити за приклад для інших.

Передмову до «І-шої української загально-практичної кухні», виданої у Коломиї, написав П. Франко. Разом з дружиною підкреслює значення здорового і раціонального харчування, дотримуючись думки, що неправильне живлення і неякісна їжа можуть погано впливати на здоров'я людини. І як приклад здорової кухні подають кухню запорізьких козаків. Харчувалися козаки скромно, але оскільки свого часу слинули сильними лицарями, то, очевидно, завдячували це, зокрема, і своїй кухні. Підкреслював П. Франко також значення естетичного оформлення столу – гарні обруси, столові прибори, а навіть звучання музики під час споживання страв.

Ольга Франко прожила довге життя. Не обминула її лиха доля дружини репресованого. В 1941 р. у супроводі двох військових Червоної Армії виїшов з дому і вже ніколи не повернувся Петро Франко. Можливо, заважали його родинні зв'язки, можливо інтелекту-

альний рівень, а може й те, що у роки страшного штучного голоду на Україні працював у польському консульстві у Харкові. Що ж, для безправного арештування в ті часи спеціального поводу могло й не бути. А пані Ольга й надалі залишалась широкою, гостинною господинею, тішила близьких чудовими стравами, накривала прості елегантні столи. Може десь у душі все чекала на повернення свого чоловіка?

Шість років тому Львівське видавництво «Каменяр» видало книжку «Практична кухня». Кулінарні рецепти з «І-шої української загально-практичної кухні» Ольги Франко опрацювала та упорядкувала О. Сенатович. І хоча приписи, подані у збірнику, розраховані, в основному, на досвідчених куховарок та господинь, книжка стала справжнім своєрідним бестселлером.

Деякі приписи Ольги Франко можуть нам сьогодні здатися занадто трудомісткими, інші – занадто дорогими. Що ж, по-перше, за часів авторки жінки рідко працювали поза домом і мали більше часу для приготування обідів, а по-друге... А чому б зрідка не пошалити і не подати родині на стіл щось незвичне і особливе?

Почнемо однак з найпростішого.

Закуски

Яйця на полумиску. Очищені від шкаралупи варені яйця викласти на металевий або вогнетривкий полумисок, дно якого змастити маслом, посипати тертою булкою і жовтим сиром. Кожне яйце також посипати булкою і сиром, зверху покласти шматочок масла, залити все це бульйоном і поставити на 5 хв. у духовку на повільний вогонь. Подавати на тому ж полумиску.

Сир з кмином. Перемолоти 1 кг свіжого білого сиру і розтерти з 1 скл. розтопленого масла, посолити, додати кмину. Зберігати в холодному місці. За 2-3 дні сир готовий до вжитку.

Різана картопля. Зварити кілька картоплин у лущинні, почистити і порізати на кубики. Розтерти 1/2 скл. сметани з 1 ч. ложечкою гірчиці (гострої муштарди), скропити лимонним соком, додати 1 посічену цибулину, посолити і змішати з картоплею. Закуска не повинна бути рідкою.

Помідори з підливою. Помити і почищені помідори порізати кружальцями і полити такою підливою: жовток вимішати з 1 ч. ложечкою (гострої муштарди), 2 ст. ложками олії, 1 ст. ложкою цукру і 1 ч. ложечкою лимонного соку.

(При підготовці матеріалу використано видання «Ольга Франко. Практична кухня (упорядкування, текстологічна обробка і вступна стаття О. Сенатович). Львів, «Каменяр», 1991.)

Вікторія Рудка

...На Хеніканджі я була до кінця, тут ми вийшли на волю. Пам'ятаю, до звільнення нас готовили, фотографували, перевіряли наші справи. Нарешті настав той день, після обіду викликали на лінійку з «вещами», вичитали, відкрили ворота та й – ідіть, куди хочете. Пішли ми на посьолок, зайшли в магазин, подивилися, та й вже вечір. Ночувати нема де. Пішли на участок «Верхній Бушуй», там в шахті назбирали дров, натопили в конторі, і так переночували. На другий день пішли в кадри оформитись на роботу; дали гуртожиток. В шахту привезли мужчин, ми працювали на підсобних роботах, вже заробляли гроші, ходили кожен місяць в КГБ на перевірку. Пішли на цвинтар наших «зеків», пам'ятаєш, де був? – над річкою Колимою, за мостом. Всі могили були розриті, ведмідь зимою все розрив. Вкопали глибоку могилу, побирали скелети, кості, волосся і похоронили, поставили хрест. За те нас знову тягали в КГБ, бо «бэндеровцы опять начинают», але обійшлося.

В 60-му році я повернулася на Україну, тішилися родичі, жили разом. На другий день викликали до КГБ і сказали після перепочинку їхати, звідки приїхала. Жила цілий рік не приписана, без роботи, але потім якось то все зробилося...

...Висилаю Тобі фотографії на спогад про Колиму. Маленька – то робоча зона. Зняті великі дроти. Тут пройшли наші найкращі роки життя, по 12 годин то вночі, то вдень «ішачили» (Ти може вже ті слова позабула). Голодні куски хліба. Той голод як згадаю... Тут є фотографія з цвинтаря і ще одна, ми, вільні, ходили на цвинтар. Пам'ятаєш той міст на Колимі? Може кого пізнаєш. Сама крайня Надя Дідух...

На річці Колимі (на мості). Перша справа – Надя Дідух, друга Марія Кучма (на поруччі), сидить посередині Марійка Федущак (внизу). Рік – 1956 або 1957.

Їх молодість...

Читачам «Криниці» пропонуємо фрагменти спогадів двох жінок: Анни Косареви-Водвуд і Марії Кучми-Мисюти. Їх молоді роки пройшли в боротьбі, а потім за колючими дротами.

Віра, надія, любов – прекрасні слова. Найбільший сенс вони мають в молодості. І для героїнь цих спогадів молоді роки минули з цими ідеалами.

Віра в сенс боротьби за волю і незалежність України.

Надія на краще майбутнє свого народу.

Любов до життя вільного серед вільних.

Згадує Анна Косареви-Водвуд, псевдонім «Катерина», потім «Христина»

Моє свідоме патріотичне життя зв'язане з братом Олександром Косареви-Водвудом. Перший його псевдонім «Колос», а другий – «Корнієнко». В 1941 році виїхав він на Схід. В Луцьку він очолював похорон тисячі в'язнів, вбитих в замку Люмбарда. Брат був директором військової школи, до якої ходили всі ті, які були послані з ОУН на Волинь, щоб ширити національну свідомість і зродити дух волі та боротьби проти загарбників. Коли він забрав мене до себе, я вчилася у гімназії, а відтак продовжила навчання у вчительській семінарії. Потім вчителювала в селі Білостоці Торчинського району, Луцької області.

У 1942 році мене прийняли в ОУН. В обов'язки входив догляд за могилами Січових Стрільців, участь в ідеологічних сходинах, військова муштра та вишкіл, навчання на курсах медсестер, писання рефератів.

Військова школа, яку очолював брат, нараховувала три сотні слухачів.

На всіх них було лише 4 кріса, один «максим» без куль та 4 гранати. Всі слухачі школи 21 березня 1943 р. пішли у підпілля (УПА), і я теж пішла з братом. В той день у підпілля пішли всі ті, кому загрожувало гестапо. Мій брат «Корнієнко» увійшов до складу крайового проводу – як провідник польової жандармерії. УПА очолював «Дубовий», СБ – «Максим». Я працювала секретаркою у брата. Часто доводилось ходити у розвідку. Коли з УПА усунули жіноцтво – брат відвіз мене до батьків на колонію Лешків біля Белза, що на Львівщині. Весною 1944 року мені доручили перебрати організаційну роботу від Олени Жарської, яка тоді була повітовою. Вона мала двох синів. Ми її законспірували. Моїми помічниками були сестра Катерина (вона вела господарчу лінію) і сестра Марія, яка проводила санітарні вишколи, а ідеологічні вела я. Сестра Софія очолювала збирання лікарських трав. Добре нам працювалося до другої весни, бо 5 квітня 1945 р. мене видає Левочко з Себечева. Військовим трибуналом зі статті 54-1а засудили мене на 10 років.

По справі йшла сама. Сиділа в Бригідках з моєю зверхницею «Мартою». Вона родом з Холмщини. Під час облави її знайшли в копиці, коли прокололи ногу вилами і вона закричала. Теж по справі йшла сама. На слідстві мене не били, зате голими нас гонили митися в лазню. Така в них культура «русская».

Перевезли на пересильний пункт. Зимою степом нас везли два місяці у товарних вагонах. Привезли в Новосибірськ. Передачі слала сестра Ольга, яка в 1934 р. вийшла заміж і проживала в Колянці Струмилівій. Мабуть, там без тих передач я не змогла б вижити. Часто нас висилали на етапи. Мене завезли в Комсомольськ-на-Амурі. Руками копали бульбу, стоячи по коліна у воді, а зверху стояла старка леду. Це було тяжке життя. З 38 дівчат живими залишились тільки три, в тому числі і я – хвора на туберкульоз.

Згодом мене перевезли в Тайшет коло Іркутська. Тут чекала невідлична праця в земляних і кам'яних кар'єрах, погрузка в поїзди та тягарівки, яка виснажувала нас, «доходяг».

Потім перевезли в Аргу на лісопильні роботи. Це була тяжка робота для мужчин, а що вже говорити про

виснажених дівчат. Багатьох оперовано, і вони вже ніколи не стали матерями. Вони були грузчиками деревини, збіжжя, картоплі. За 12 годин такої праці ноги мліли. Нарешті пересилка в Тайшет.

Нарядчиком у нас працював Семен Бучма – родом з Волині з Чорукова. Він направив мене до майстерні, де я працювала закрійницею. Якось він мені сповістив, що на пересилку приїхав хворий чоловік. Треба було у вільнонайомних дістати ліки, відповідний одяг, взуття, харчі. Наш нарядчик носив це у карцер. З нами був Володимир Горбовий – адвокат Степана Бандери під час процесу Пірацького. Пан Горбовий писав летючки, а я розмножувала їх без кальки та розсилала по всіх лагерьх Сибіру. За-

вдяки чому потім відбувся в один день страйк по всіх лагерьх. В ідеологічно-просвітницьких летючках писалося про те, що Зелений та Сірий Клин – це колонії України, що пора єднатися, бо в єдності сила наша, що революційний прапор є чорно-червоний. Тоді нас видав Степан Косс та Міля Дудар, яка з ним переписувалася. В Тернополі живе Галя Крохмалюк, яку теж видала Міля Дудар.

В ізоляції мене протримали 6 місяців. Ми з паном Горбовим до нічого не призналися, і нас за кару вислали в центральну іркутську тюрму, де протримали рік.

Тоді я важила 44 кілограми при рості 168 сантиметрів. Проте з голоду зникли палочки Коха, і я виздоровіла. Мене звільнили в 1955 р. і 5 квітня

я повернулася до сестри в Кам'янку Струміву. Ще рік НКВД мене переслідувало (допитувало), а потім підсилювали різних панів та пань, але я відчувала небезпеку і гнала їх геть від себе.

У 1960 році вийшла заміж за Миколу Водвуда. Дочекавшись дитини Ольги, я кинула чоловіка – не гідного бути батьком і мужем. Виховала і вивчила дочку, 3-х внуків: Остапа, Марію та Василька. Купила їм хату, відійшла від них до Сокальського району. Старалась про це чотири роки. Нарешті дали город та хату без дверей, без підлоги, без шибок, без печі. Отаку маємо за плату за нашу святу любов до Святої матері України.

Опрацювала
Марія Паньків

Лагер Хеніканджа. Копія знімка з 1957-58 рр. (?)

Наш в'язничний цвинтар на Хеніканджі. На знімку в'язні, які порядкували, зібрали і поховали кістки.

Бартошиці продовжують традиції

У вармінському містечку Бартошиці маленькі діточки вивчають рідну мову. Завдяки заснуванню тут української початкової школи (136 учнів), бартошицьке середовище українців ожило, повертаючись якби до традиції шістдесятих років, коли-то місто і громада славилися Українським педагогічним ліцеєм, з якого вийшла ціла плеяда українських вчителів.

Останнім часом початкова школа, утвердивши вже на добре свій статус, прийняла ім'я Лесі Українки. З цієї нагоди відбулася велика врочистість – вручення директоріві школи владою міста прапора з візерунком патронки школи, який вишила сестра Сюзента з Перемишля за проєктом архітектора Богдана Боберського з Варшави.

З нагоди свята школи п. директор Дануту Куницьку вітає влада міста. Позаду: учні школи – члени художнього гуртка «Жайворонки».

**Із золотим ювілеєм
50-літтям
Сестер Службниць
у Польщі**

**сердечно вітаємо Божі слуги
і бажаємо Вам всяких ласк
і енергії для добра церковних
громад, а перш за все дякуємо
за сприяння, щоб наші діти
і молодь вивчали Боже Слово.**

**Головна управа
Союзу українок у Польщі**

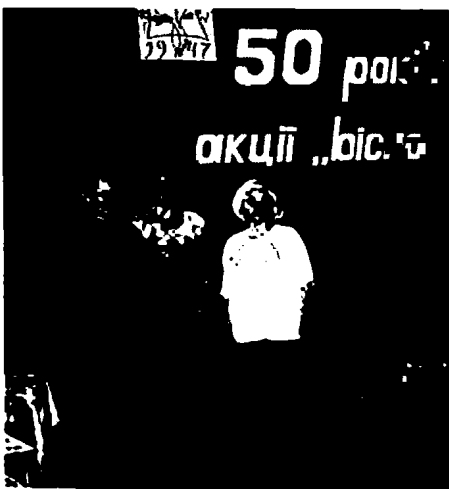
ПОДЯКА

Головна управа Союзу українок у Польщі вельми щиро дякує Надзвичайному і Повноваженому Послу України в Польщі **п. Петрові Сардачуку** за сприяння у транспорті книжок з Києва, подарованих нашій організації видавцем вартісного тому «Холмщина і Підляшшя».

● ● ●

Сердечну подяку скеровуємо також на адресу панства **Дарії і Василя Білів** з Тишебятова та директора Українського ліцею в Лігніці **Богдана Гнатюка** і учнів, котрі зрозуміли потребу популяризації їхніх відеозаписів з відзначення скорботних днів акції «Вісла» і передали їх для введення у програму «50 років акції „Вісла“», яка входила в VII Світовий конгрес СФУЖО в Торонто.

**Головна управа
Союзу українок**

Ірина Марушечко, Марта Кравчук і Леся Грицковян – організаторки виставки в Кошаліні (10 травня 1997 р.).

Хроніка СФУЖО і СУП

■ 22-26 жовтня в Торонто відбулася значуща подія – VII Світовий Конгрес СФУЖО, на якому жінки-лідерки українських жіночих організацій у світі дебатували над дальшими напрямками діяльності СФУЖО і його складових організацій.

У Конгресі взяло участь кілька значущих гостей з України. Відбулася презентація книжки, в яку увійшли твори про Чорнобиль, надіслані на XXVI Літературний конкурс ім. Марусі Бек. Серед лауреаток знайшлася бушла учениця Білобоської школи ім. Шевченка (нині асистентка україністики Ягеллонського університету) Оля Соляр.

На Конгресі проголошено результати конкурсу на тему: «Передаймо нащадкам наш скарб – рідну мову». Проведено промоцію книжкового видання СФУЖО «Холмщина і Підляшшя» – історико-етнографічне дослідження, підготовлене НА НУ. Відповідальний редактор Валентина Борисенко. Приємно відзначити, що до збірки матеріалів причетні автори з Польщі: Михайло Лесів, Василь Назарук. Казимира і Тадей Карабовичі, Григорій Купріянович та Іван Ігнатюк і Юрій Гаврилюк. Фундаторами цього безцінного випуску є Наталія та Іван Даниленки з Америки.

■ Офіційними делегатами VII Світового конгресу СФУЖО від Союзу українок Польщі були: Катерина Сіроцька – голова СУ і голова СФУЖО на Європейський континент, а також Анна Цалка – відома діячка в середовищі Круклянок на Венгожівщині. Від українок з Польщі, які зазнали 50 років тому переселенської акції «Вісла», були ще три гості, котрі розповіли про особисті переживання і трагічні дні 1947 року.

До речі, Конгрес присвятив один вечір акції «Вісла», під час якого вступне слово проголосила п. К. Сіроцька, відтак були розповіді очевидців із тамтого часу і лекція-фільм, що представив виселенську атмосферу, відтворену в дні скорботи в Тишебятіві, а також була можливість побачити інсценізацію у виконанні учнів Українського ліцею в Лігніці, в якій представлено нинішню психіку виселенця. особливо їхніх нащадків – дітей та внуків.

■ У скорботні дні, які проходили в більших осередках українців у Польщі, дуже активно включилися жіночі громади.

Кошалінянки сповіщають нам, що в них проходила сесія, присвячена річницю акції «Вісла» (10 травня). Зал прикрашали вишивки п. Марти Кравчук. У підготовці допомагали Ірина Марушечко і Леся Грицковян. Відтак відбувся концерт «Журавлів» та зустріч з хористами і гістьми з України. Свій час і зусилля цьому присвячували: Анна Біліш, Марія Лапічак з чоловіком Володимиром, Марія Гусейко, Люба Борщ, Ірина Бунда, Тереза Гриценко, Христина Дякун, Маріанна Лапічак, Марія Дзюнич, Марія Москалик, Оля Андрусечко, Анна Ковик, Єва Дзюнич, Єва Максимюк, Анна Цюк та Дарія Лапічак.

Як пише п. Леся Грицковян – голова відділення СУ в Кошаліні, «підготовлене кошалінською громадою 50-річчя акції «Вісла» треба зарахувати до вдалих, у чому видатну роль відіграв о. Володимир Пирчак і чимало людей доброї волі».

Союзнянки Кошаліні підготували план діяльності, в який включили виїзд на рідну землю (25-26 жовтня значна частина кошалінчан взяла участь у врочистостях в Корнях, де проходило вмурування меморіального хреста і посвячення символічної могили хлопців села, загинувших за волю України).

Кошалінянки піклуються про літніх членів української громади міста й околиць. хочуть допомогти багатодітним родинам.

Громада взялася за збірку грошей на побудову церкви і всякі організаційні заходи, зв'язані з цим, у які включилися також жінки.

■ Круклянки, що розположені над озером, влітку ц.р. організували традиційне свято «Ніч на Івана Купала». Художню частину імпрези збагачували виступи місцевих ансамблів з Більська Підляського та з Києва, Львова і Яворова в Україні. На народні гуляння до українців Круклянок був запрошений також Союз українок з Варшави. Дякуємо!

■ Голова СУ п. Катерина Сіроцька взяла участь у криничному празнику св. Петра і Павла. Криничани по 50 роках врешті могли стати господарями власної церкви. Щасливі парафіяни дуже радісно відзначили цю подію.

■ Делегаткою II Всесвітнього форуму українців у Києві була голова Союзу українок п. Катерина Сіроцька.

■ На традиційному «Святі над Ославою» в Мокрому (серпень) Союз українок представляла п. К. Сіроцька.

■ УГКЦ у Білому Борі на своє празничне свято Богородиці Діви увійшла в новопобудовану церкву. На торжественних подіях (фестиваль, акт посвячення, празник) було багато членкинь Союзу українок. Від ГУ СУ присутньою була К. Сіроцька – голова.

■ На 40-річчя українського організованого життя у Кракові, якому веде перед місцеве жіноцтво, були присутні членкині з Катовиць, Перемишля та Варшави. (нк)

Жіночий журнал «Криниця» – орган Головної управи Союзу Українок у Польщі. Підготовляє Наталя Кравчук. Запрошуємо до співредагування, тобто надсилання цікавих матеріалів (до 5 сторінок машинопису) та старих фотографій, на яких можна віднайти свій рід.